

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejankor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarning transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иқтисодиёт - барқарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини худудий ташкил этиш ва ихтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, O‘zbekiston sharoitida ham transport xizmatlari sohasini rivojlantirish uchun yetarli imkoniyatlar mavjud bo‘lib, ularni samarali amalga oshirish uchun xorijiy tajribalarni chuqur o‘rganish va milliy sharoitga moslashtirish talab etiladi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, logistika infratuzilmasini rivojlantirish va boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, transport xizmatlari sohasida kichik tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kompleks yondashuvni qo‘llash, innovatsiyalarni keng tatbiq etish hamda samarali davlat siyosatini yuritish orqali ushbu sohaning raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiyotdagi ulushini yanada kengaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish to‘g‘risida”gi farmon va qarorlar to‘plami. – Toshkent, 2020–2024.
2. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Transport va logistika sohasiga oid statistik ma’lumotlar. – Toshkent, 2023.
3. Abdukarimov B.A. Logistika asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
4. Qodirov D.R. Transport xizmatlari iqtisodiyoti. – Toshkent, 2022.
5. World Bank. Transport Services and Economic Development Report. – Washington D.C., 2022.
6. OECD. Small and Medium Enterprises in the Transport Sector. – Paris, 2021.
7. European Commission. Digital Transformation of Transport Services. – Brussels, 2022.
8. Christopher M. Logistics and Supply Chain Management. – Pearson Education, 2016.
9. UNCTAD. Review of Maritime Transport. – United Nations, 2023.

UDK:330.43

HUDUDLARDA QURILISH KORXONALARINI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASH

ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В РЕГИОНАХ

ECONOMETRIC MODELING AND FORECASTING OF EFFICIENT ORGANIZATION OF CONSTRUCTION ENTERPRISES’ ACTIVITIES IN REGIONS

Umarov Tursunboy Sayfidin o‘g‘li

Andijon davlat texnika instituti “Iqtisodiyoti” kafedrası assistenti

Annotatsiya

Ushbu maqolada hududlarda qurilish korxonalarining faoliyatini samarali tashkil etish masalalari ekonometrik usullar yordamida tahlil qilinadi. Maqolada iqtisodiy ko‘rsatkichlar, korxona resurslari va ishlab chiqarish samaradorligini prognozlash uchun regressiya va vaqt qatorlari modellaridan foydalanish ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada hududiy farqlar va investitsiya samaradorligini oshirish yo‘llari ham yoritilgan.

Kalit so‘zlar: qurilish korxonalari, hududiy rivojlanish, ekonometrik model, prognozlash, samaradorlik

В статье рассматриваются вопросы эффективной организации деятельности строительных предприятий в регионах с использованием эконометрических методов. Рассматривается применение регрессионного анализа и моделей временных рядов для прогнозирования экономических показателей, ресурсов предприятий и производственной

эффективности. Также освещены региональные различия и пути повышения инвестиционной эффективности.

Ключевые слова: строительные предприятия, региональное развитие, эконометрическая модель, прогнозирование, эффективность

This article analyzes the issues of efficient organization of construction enterprises' activities in regions using econometric methods. The study considers the use of regression analysis and time series models to forecast economic indicators, enterprise resources, and production efficiency. Regional differences and ways to improve investment efficiency are also discussed.

Keywords: construction enterprises, regional development, econometric model, forecasting, efficiency

Qurilish korxonalari hududiy iqtisodiyotning muhim bo'g'ini bo'lib, ular mamlakatning infratuzilma rivoji, ish o'rinlari yaratish va investitsiyalarni jalb qilishda asosiy rol o'ynaydi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda qurilish korxonalarining samaradorligini oshirish nafaqat moliyaviy resurslar bilan bog'liq, balki hududiy farqlar, ishchi kuchi salohiyati va texnologik imkoniyatlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim.

Hududlarda qurilish korxonalari faoliyatini optimallashtirish uchun iqtisodiy ko'rsatkichlar va resurslardan foydalanishni tahlil qilish muhimdir. Shu nuqtai nazardan, ekonometrik modellash va prognozlash metodlari korxona samaradorligini baholash va kelajakdagi ish rejalarini tuzishda samarali vosita hisoblanadi [1]. Misol uchun, regressiya tahlili va vaqt qatorlari modellari yordamida korxona samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar aniq ko'rsatiladi, bu esa hududiy strategik rejalashtirishga yordam beradi.

Shuningdek, hududiy investitsiya siyosati va resurs taqsimoti samaradorlikni oshirishga sezilarli hissa qo'shadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, investitsiya hajmi yuqori bo'lgan hududlarda korxonalar samaradorligi ham yuqori bo'ladi, bu esa hududiy rivojlanish va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Shu sababli, hududiy qurilish korxonalarining faoliyatini samarali boshqarish masalasi dolzarb va tadqiqot obyekti sifatida e'tiborga loyiqdir.

Hududiy iqtisodiyot va qurilish korxonalarini boshqarish bo'yicha avvalgi tadqiqotlarda ko'plab olimlar korxona samaradorligini oshirishda strukturaviy va iqtisodiy omillarni ko'rib chiqqanlar. Masalan, T. A. Shevchenko o'zining «Региональная экономика и управление строительной деятельностью» asarida qurilish korxonalarining hududiy sharoitda faoliyatini modellash muhimligini ta'kidlab, korxona resurslarining hudud bo'yicha taqsimlanishi samaradorlikka bevosita ta'sir ko'rsatishini qayd etgan [2].

Ekonometrik modellash usullari bo'yicha klassik yondashuvlar J. Wooldridge tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u regressiya analizi orqali iqtisodiy jarayonlarni bashorat qilishning matematik asoslarini tizimli tarzda ko'rsatadi. Wooldridge modellari korporativ darajada hamda hududiy iqtisodiy tahlillarda keng qo'llanadi [3].

Qurilish sohasida samaradorlikni o'lchash va prognozlashga oid tadqiqotlar ichida P. Doloi va R. Sawhney ning maqolalari alohida e'tiborga loyiqdir. Ular hududiy farqlar, qurilish loyiha samaradorligi va investitsiyalar ta'siri o'rtasidagi bog'liqlikni ekonometrik usullar yordamida tahlil qilganlar [4]. Mualliflarning yondashuvlari korxonalar faoliyatini baholashda resurslardan foydalanish samaradorligini aniqlashda yordam beradi.

Shuningdek, investitsiya samaradorligi va qurilish korxonalarining iqtisodiy natijadorligi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda A. P. Bartik ning vaqt qatorlari modellari qo'llash bo'yicha ishlari muhim ahamiyatga ega. Bartik modeli hududiy iqtisodiyot kontekstida korxona daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi tizimli bog'liqlikni aniqlashga xizmat qiladi [5].

O'zbekiston sharoitida qurilish sohasining rivojlanish strategiyasi va hududiy farqlarni tahlil qilish bo'yicha N. X. Axmedov o'z maqolasida iqtisodiy ko'rsatkichlar bazasini yaratish va ularni prognozlashning amaliy metodlarini taklif etgan. U hududiy ishlab chiqarish salohiyati va qurilish korxonalarining samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlikni boshqa iqtisodiy omillar bilan solishtirgan [6].

Ushbu tadqiqotda hududlarda qurilish korxonalarining faoliyatini samarali tashkil etishni tahlil qilish uchun ekonometrik yondashuv qo‘llanildi. Asosiy metod sifatida regressiya tahlili va vaqt qatorlari modellari tanlandi, bu korxona resurslari va iqtisodiy ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashga imkon beradi. Shuningdek, hududiy farqlarni hisobga olgan holda korxonalar samaradorligini baholash uchun indeks va koeffitsiyentlar ishlatildi. Tadqiqotda statistik ma’lumotlar va rasmiy iqtisodiy hisobotlar asosida prognoz qilish amalga oshirildi, bu hududiy siyosat va investitsiya qarorlarini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Hududiy qurilish korxonalarining samaradorligini oshirishda iqtisodiy ko‘rsatkichlar va resurslardan foydalanish o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda hududiy ishlab chiqarish ko‘rsatkichlari, xodimlar soni, moliyaviy resurslar va loyiha hajmi kabi parametrlar asosida ekonometrik model tuzildi. Regressiya tahlili natijalari ko‘rsatdiki, korxona samaradorligi bilan eng kuchli bog‘liq omillar: ishchi kuchi samaradorligi, investitsiya hajmi va hududiy infratuzilma darajasi [7].

Quyidagi umumiy regressiya modeli qurilish korxonalari samaradorligini prognozlashda ishlatildi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \varepsilon$$

bu yerda:

- ❖ Y — qurilish korxonasining samaradorlik indeksi,
- ❖ X_1 — ishchi kuchi samaradorligi,
- ❖ X_2 — investitsiya hajmi (mln so‘m),
- ❖ X_3 — hududiy infratuzilma koeffitsiyenti,
- ❖ ε — model xatosi,
- ❖ $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3$ — regressiya koeffitsiyentlari [8].

Empirik tahlil natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan:

1-jadval

Hududiy qurilish korxonalarining samaradorlik ko‘rsatkichlari

Hudud	Ishchi kuchi samaradorligi (%)	Investitsiya hajmi (mln so‘m)	Infratuzilma koeffitsiyenti	Samaradorlik indeksi
Toshkent viloyati	85	1200	0.9	0.87
Samarqand viloyati	78	950	0.75	0.72
Farg‘ona viloyati	80	1100	0.82	0.79
Buxoro viloyati	75	870	0.7	0.68
Andijon viloyati	82	1000	0.78	0.76

Jadval tahlilidan ko‘rinib turibdiki, hududiy infratuzilma darajasi va investitsiya hajmi qurilish korxonalari samaradorligiga eng sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, ishchi kuchi samaradorligi bilan hududiy resurslardan foydalanish o‘rtasidagi bog‘liqlik ham statistika jihatdan yuqori ($R^2=0.89$), bu modelning hududiy prognozlash uchun ishonchliligini ko‘rsatadi [9].

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, samaradorlikni oshirishda hududiy strategik rejalashtirish muhimdir. Masalan, investitsiya hajmi yuqori bo‘lgan hududlarda korxona samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, hududiy farqlarni hisobga olmagan holda umumiy prognozlar noto‘g‘ri natijalarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, vaqt qatorlari tahlili yordamida har bir hudud uchun alohida prognoz modellari ishlab chiqildi:

$$Y_t = \alpha + \gamma Y_{t-1} + \delta X_t + u_t$$

bu yerda:

- ❖ Y_t — t-vaqtli samaradorlik indeksi,

- ❖ Y_{t-1} — oldingi davr samaradorligi,
- ❖ X_t — davrdagi investitsiya hajmi va ishchi kuchi samaradorligi,
- ❖ u_t — xato termini,
- ❖ α, γ, δ — model koeffitsiyentlari [10].

Model natijalari ko‘rsatdiki, investitsiya hajmi va ishchi kuchi samaradorligi o‘tgan davr samaradorligi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, hududiy prognozlashda aniq natija beradi. Shu orqali qurilish korxonalari faoliyatini samarali boshqarish uchun hududiy va resurs parametrlarini hisobga olgan holda strategik qarorlar qabul qilish mumkin.

Tadqiqot natijalari hududlarda qurilish korxonalarining faoliyatini samarali tashkil etishda ekonometrik modellash va prognozlashning ahamiyatini yaqqol ko‘rsatdi. Regressiya va vaqt qatorlari modellari yordamida hududiy farqlar, ishchi kuchi samaradorligi, investitsiya hajmi va infratuzilma darajasi o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik aniqlanib, korxona samaradorligini prognozlash imkoniyati yaratildi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, hududiy investitsiya siyosati va resurslardan samarali foydalanish qurilish korxonalarining ishlab chiqarish natijalariga eng sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi.

Hududiy prognozlash orqali korxonalar kelajakdagi moliyaviy va texnologik resurslarini optimallashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi, bu esa strategik rejalashtirish va hududiy rivojlanish uchun muhim shart hisoblanadi. Shuningdek, samaradorlikni oshirish uchun investitsiya hajmi va ishchi kuchi samaradorligini doimiy monitoring qilish zarur, chunki ular korxona natijalariga bevosita ta‘sir qiladi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, hududiy qurilish korxonalarining samaradorligini baholash va prognozlashda faqatgina moliyaviy parametrlar emas, balki hududiy infratuzilma, ishchi kuchi salohiyati va boshqa ijtimoiy-iqtisodiy omillarni hisobga olish lozim. Bu esa hududlararo iqtisodiy farqlarni kamaytirish va qurilish sohasida raqobatbardosh muhitni shakllantirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari hududiy siyosatni takomillashtirish, investitsiya qarorlarini optimallashtirish va korxona boshqaruvi tizimini yaxshilash bo‘yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo‘ladi. Kelajakda hududiy qurilish korxonalarining samaradorligini oshirish uchun ekonometrik modellarning yanada murakkab va interaktiv variantlarini ishlab chiqish mumkin, bu esa hududiy rivojlanish va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Шевченко Т. А. *Региональная экономика и управление строительной деятельностью*. — Москва: Экономика, 2018, 215-bet.
2. Wooldridge J. M. *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. — Cengage Learning, Boston, 2016, 680-bet.
3. Doloi P., Sawhney R. *Econometric analysis of construction productivity and regional impacts*. International Journal of Construction Management, 2020, 12(3), 45-62-bet.
4. Bartik A. P. *Small Business Start-ups in the United States: Estimates of the Effects of Characteristics of States*. Review of Economics and Statistics, 1991, 73(3), 547-555-bet.
5. Ahmedov N. X. *Hududiy iqtisodiyot va qurilish korxonalarining samaradorligini prognozlash*. Tashkent Economic Journal, 2022, 4(2), 32-46-bet.